

Rukovođenje i upravljanje za zdravlje – Zdrave županije (Administration and management for health – 'Healthy Counties' project)

Tea Vukušić Rukavina, Selma Šogorić, Ognjen Brborović, Aleksandar Džakula, Silvije Vuletić
Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Program Rukovođenje i upravljanje za zdravlje – „Zdrave županije“ idejno je osmišljen u jesen 2001. godine s ciljem da podupre županijska tijela uprave i samouprave u procesu decentralizacije te ukaže na nužnost intersektorskog pristupa u rješavanju kompleksnih javnozdravstvenih problema (grupe s posebnim potrebama – djeca i mladi, stari, invalidi, nezaposleni, duševno zdravlje, obitelj...).

Svjesni činjenice da se pred lokalnu upravu i samoupravu decentralizacijom postavljaju novi zadaci, zahtjevne promjene, novi oblici odgovornosti i usluga građanima koje nije moguće učinkovito ostvarivati kroz postojeće strukture i načine djelovanja, osmislili smo program koji će polaznicima omogućiti stjecanje novih znanja i vještina iz područja rukovođenja, unaprijediti njihovu suradnju i dugoročno dovesti do učinkovitijeg rada.

Program Rukovođenje i upravljanje za zdravlje – „Zdrave županije“ započeo je 2002. godine kao partnerski projekt Ministarstva zdravstva, Ministarstva rada i socijalne skrbi, županija, Škole narodnog zdravlja „A.Štampar“ Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Hrvatske mreže zdravih gradova.

Cilj programa bio je ojačati (javnozdravstveni i upravljački) kapacitet lokalne samouprave te putem modularne edukacije pružiti pomoć u izradi i implementaciji strateških (županijskih) dokumenata za zdravlje.

Program se provodio u dvije faze:

I. faza (2002. – 2004.) - edukacijska, u kojoj je svim županijama u Hrvatskoj ponuđena mogućnost edukacije (po modularnom principu),

II. faza (2005. -) - izrada, implementacija i evaluacija Županijskih planova za zdravlje, evaluacija projekta.

Kako bi se olakšala razmjena iskustva i omogućilo međusobno učenje, edukacijski proces (4 modula) prolazile su istovremeno 3 županije.

Modul 1 – Funkcija procjene (pregled osnovnih funkcija i prakse javnog zdravstva, alati za procjenu zdravstvenih potreba, uključivanje zajednice, osobni razvoj, razvoj tima),

Modul 2 – Planiranje za zdravlje (odabir prioriteta, planiranje projekta, rukovođenje projektom, timski rad, intersektorska suradnja),

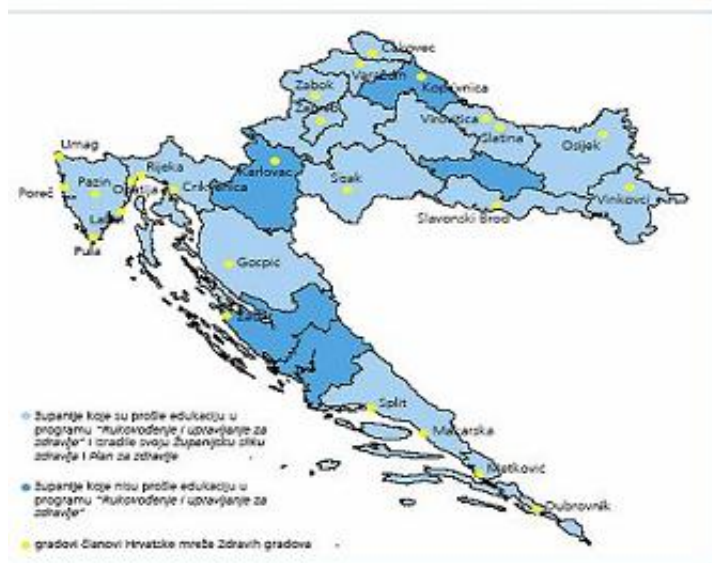
Modul 3 – Funkcija razvoja, uobličavanja politike zdravlja (rukovođenje promjenom, zagovaranje, pregovaranje, komunikacija, marketing, odnosi s medijima i javnošću),

Modul 4 – Funkcija osiguranja provedbe (razrješavanje sukoba, produktivno usmjeravanje energije, rukovođenje resursima, implementacija, monitoring, evaluacija, osiguranje kvalitete).

Županijske timove (u edukaciji) sačinjavali su predstavnici: političke komponente (Županijsko poglavarstvo), izvršne komponente (županijski Odjeli za rad, zdravstvo i socijalnu skrb), tehničke komponente (županijski Zavodi za javno zdravstvo, Centri za socijalni rad, Centri za brigu o starima i sl.), te predstavnici zajednice (nevladinog i društvenog sektora, medija).

Cilja programa „Rukovođenje i upravljanje za zdravlje – Zdrave županije“ bio je unapređenje sposobnosti djelatnika u upravljanju lokalnim resursima. Polaznici su edukacijom stekli sposobnost razumijevanja organizacijske dinamike u javnim službama te usvojili učinkovite tehnike rješavanja problema unutar kompleksnog, multi-profesionalnog sustava. Županijskim timovima pružila se prilika da steknu potrebna znanja i vještine (participativne) procjene zdravstvenih potreba stanovništva županije, da nauče planirati za zdravlje te da znaju kako osigurati (i omogućiti) korištenje svrsishodnih i kvalitetnih usluga koje udovoljavaju prepoznatim potrebama. Osim nacionalnih partnera, Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi te županija i njihovih institucija, partner u provođenju ovog projekta bio je i Centar za kontrolu i prevenciju bolesti (CDC) iz Atlante, SAD.

Tijekom 2002. i 2003. godine modularnu je edukaciju, uz financijski potporu Ministarstva zdravstva, dovršilo dvanaest županija. S promjenom na čelu Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi te zaustavljanjem procesa decentralizacije projekt se nastavio, no od 2004. godine u sklopu rada Hrvatske mreže zdravih gradova. Radi financijskih ograničenja modularna edukacija nije, nažalost, ponuđena preostalim (ima ih 5) županijama te je krajem 2004. godine formalno završena prva faza programa.

Ostvareni su ciljevi prve faze programa. Do kraja 2004. godine kroz program je prošlo petnaest županija i Grad Zagreb. Trinaest županija i Grad Zagreb izradilo je (i kroz Skupštinska tijela provelo) Županijske slike zdravlja i Strateški okvir plana za zdravlje.

Županijskom slikom zdravlja temeljem participativne procjene zdravstvenih potreba prepoznalo se pet javnozdravstvenih prioriteta u županiji, a Strateški okvir plana za zdravlje omogućio je definiranje i razradu akcijskih planova za djelovanje u području odabranih prioriteta. Upravo je sinergijsko djelovanje zajednice, struke i lokalne samouprave omogućilo odabir onih prioriteta koji najbolje odgovaraju specifičnostima pojedinih županija. Najčešće odabrani prioriteti su: kardiovaskularne bolesti, skrb o starima, mentalno zdravlje, učestalo konzumiranje alkohola u mladima, maligne bolesti (karcinom dojke, karcinom pluća).

Provođenje druge faze programa započelo je 2005. godine. U ovoj fazi naglasak će biti na implementaciji županijskih planova za zdravlje i evaluaciji prve faze.

Evaluacijska radionica održana je u veljači 2006. u Topuskom, a obrada rezultata je u tijeku. Cilj je evaluacije prepoznati učinak projekta na šire (lokalno i nacionalno) političko, fizičko i socijalno okruženje. Koliki je bio utjecaj na korisnike (pojedince, ciljne skupine, zajednicu) u smislu osnaživanja ili direktnog utjecaja na zdravlje? Je li postignuta promjena u organizacijskoj strukturi i praksi?

Neka postignuća projekta „Zdrave županije“ mogu se uočiti i bez rezultata evaluacije:

1. Postojanje Slika zdravlja i Strateških okvira planova za zdravlje u 16 hrvatskih županija dokazuje osnaživanje javnozdravstvenih kapaciteta u području participativne procjene zdravstvenih potreba, planiranja za zdravlje i osiguranja provođenja usluga koje odgovaraju prepoznatim potrebama (nijedna od 16 županija uključenih u program prije nije imala ove dokumente i planove, a isto tako nijedna od 5 županija koje se dosad nisu uključile u projekt nije ih sastavila).
2. „Zdrave županije“ uspješno su objedinile u zajedničkom radu ključne dioničare iz područja struke, zajednice i lokalne (političke) vlasti, te su ih i javno prepoznale i prihvatile sve tri navedene komponente.
3. Osmišljene intervencije počivaju na lokalnim organizacijskim i ljudskim resursima, te su i financijski potpomognute županijskim proračunima.
4. Upravo je ovakav pristup omogućio razvoj sveobuhvatne nacionalne zdravstvene politike na principu „bottom up“ pristupa, uvažavajući specifičnosti i mogućnosti lokalne zajednice, dokazujući da je vrijeme da se napusti centralizirani pristup rješavanju problema.
5. Izuzetan je učinak ovog projekta na javnozdravstvene profesionalce, kojima je omogućeno stjecanje novih znanja i vještina, vraćen dignitet i osjećaj da se mogu učiniti konkretne stvari. Intersektorska suradnja neizbježno se dokazala kao preduvjet u procesu unapređenja zdravlja.

6. Ovaj je projekt izašao iz okvira Hrvatske, te je Centar za kontrolu i prevenciju bolesti (CDC), jedan od partnera projekta, prepoznao njegove vrijednosti i omogućio nastanak projekta po uzoru na „Zdrave županije“ u Makedoniji, a u ožujku 2006. CDC je ovom projektu dodijelio nagradu „Management Excellence Award“.

Kontakt:

Tea Vukušić Rukavina, dr.med.
Katedra za medicinsku sociologiju i zdravstvenu ekonomiku
Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“
Rockefellerova 4, 10 000 Zagreb
Tel: 01/4551 007
Fax: 01/4550 921
tvukusic@snz.hr